

# **23422 Forebyg magtanvendelse ved demens**

## **Inspirationsmateriale til brug i undervisningen**

© Børne- og Undervisningsministeriet. December 2025. Materialet er udviklet af Fællesudvalget for Erhvervsrettede Velfærdsuddannelse i samarbejde med Ann-Mette Kiel og Inge Lerbech Pedersen. Materialet kan frit kopieres med angivelse af kilde. Tekstindholdet i materialerne kan kun med forudgående skriftlig tilladelse fra Fællesudvalget for Erhvervsrettede Velfærdsuddannelse anvendes, deles og viderebearbejdes under følgende Creative Commons-licens (CC): BY/NC/SA (Kreditering/Ikke kommerciel/Deling på samme vilkår). Dette omfatter ikke billeder, videoer, podcasts andre medier og filer, som er underlagt almindelig ophavsret.

**Udviklet af:**

Ann-Mette Kiel

Underviser og uddannelseskonsulent

SOSU Østjylland

E-mail: ach@sosuoj.dk

Inge Lerbech Pedersen

Uddannelseskonsulent

SOSU FVH

E-mail: ilp@sosufvh.dk

## Indholdsfortegnelse

<b>1. Indledning .....</b>	<b>4</b>
Uddannelsens udbytte .....	4
<b>2. Uddannelsens sammenhæng til jobområde (FKB) .....</b>	<b>4</b>
Arbejdsfunktioner .....	4
Deltagerforudsætninger .....	5
Relevante uddannelser at kombinere med .....	5
<b>3. Ideer til tilrettelæggelse .....</b>	<b>6</b>
Didaktiske overvejelser for tilrettelæggelse af uddannelsen .....	6
Læringsforudsætninger .....	6
Læreprocessen og indhold .....	6
Rammefaktorer .....	6
Mål og vurdering .....	7
<b>4. Temaer .....</b>	<b>7</b>
Temaoversigt .....	7
<b>5. Opgaver og undervisningsmaterialer .....</b>	<b>8</b>
Inspiration til sammensætning af undervisningsmateriale .....	10
<b>Litteraturliste .....</b>	<b>11</b>

## 1. Indledning

Der er et voksende behov for målrettet kompetenceudvikling af medarbejdere, som arbejder med mennesker med demens, det gælder bl.a. i forhold til at kunne arbejde inden for de lovmæssige rammer, der regulerer magtanvendelse. Mennesker med demens er særligt sårbare over for magtanvendelse. Demenssygdommen kan påvirke dømmekraft, orienteringsevne og evnen til at give informeret samtykke. Det stiller høje krav til medarbejdernes evne til at handle etisk og fagligt, samt til at kunne balancere mellem omsorgspligt og omsorgssvigt. Ældrelovens fokus på selvbestemmelsesretten sætter fornyet krav til indsigt i området.

### Uddannelsens udbytte

Uddannelsen giver deltageren indsigt i gældende lovgivning og forebyggende indsatser for værdig, magtfri omsorg for personer med demens.

## 2. Uddannelsens sammenhæng til jobområde (FKB)

### Moder-FKB:

2885 Omsorg og pleje i det kommunale sundhedsvæsen

### Derudover er uddannelsen tilknyttet følgende FKB'ere:

- 2223 Socialpsykiatri og fysisk/psykisk handicap
- 2688 Patientrelateret service på sygehusene
- 2272 Sundheds- og sygeplejeopgaver i sygehusvæsenet

### Arbejdsfunktioner

Uddannelsen 'Forebyg magtanvendelse ved demens' er primært for faglærte, men også for ufaglærte. For faglærte er uddannelsen målrettet social- og sundhedshjælpere, social- og sundhedsassistenter og pædagogiske assistenter. For ufaglærte anbefales det, at deltageren har erfaring inden for sundhedsfagligt og/eller pædagogisk arbejde med mennesker med demens.

## Deltagerforudsætninger

Deltagerne kan komme fra forskellige områder inden for ældreplejen, hvor der arbejdes med mennesker med kognitive funktionsnedsættelser pga. en demenssygdom. Deltagernes individuelle forudsætninger ift. erfaring, jobfunktion, uddannelse og organisatorisk tilhørsforhold vil påvirke deres forståelse af og evne til at anvende de præsenterede perspektiver

## Relevante uddannelser at kombinere med

Uddannelsen 'Forebyg magtanvendelse ved demens' er relevant at kombinere med en lang række AMU-uddannelser.

- 44327 Omsorg for mennesker med demens
- 22054 Personer med demens, sygdomskendskab; basis
- 48979 Professionalisering af faglige relationer
- 49980 Intro til arbejdet på plejecentre og i hjemmeplejen
- 48670 Mentalisering i omsorgs- og relations arbejde
- 49785 Samarbejde i det tværfaglige faste team
- 23251 En samarbejdende kultur omkring demens
- 23434 Omsorg uden magt
- 23450 Styrket omsorg – misbrug, psykisk sygdom, demens

Se alle FEVU's uddannelser her: <https://www.sevu.dk/fevu/amu-uddannelser>

### 3. Ideer til tilrettelæggelse

#### Didaktiske overvejelser for tilrettelæggelse af uddannelsen

De didaktiske overvejelser bag tilrettelæggelsen af Forebyg magtanvendelse ved demens er inspireret af en praksisnær og deltagerinddragende tilgang, hvor læring sker gennem en faciliteret refleksion og en erfaringsbaseret kobling mellem teori og metode. Fælles, gerne tværfaglige, drøftelser styrker den faglige bevidsthed og det kritiske blik i arbejdet med lovgivning og tilgang.

Deltagerne kan komme fra sygehusene, den kommunale pleje og omsorg eller det specialiserede socialområde mv. Det specialiserede socialområde, hvor der arbejdes med mennesker med psykisk og/eller fysisk funktionsnedsættelse, er præget af en stor diversitet af erfaringer og perspektiver. For at sikre en konstruktiv dialog, hvor alle deltageres erfaringer beriger undervisningen, er det essentielt at anvende undervisningsmetoder, der fremhæver den enkelte deltagers bidrag.

#### Læringsforudsætninger

Uddannelsen tager udgangspunkt i deltageres praksiserfaringer, det anbefales at deltagerne har erfaring fra arbejdet med mennesker med demens. Deltageres arbejdsplads spiller en afgørende rolle for deres udgangspunkt. En fælles deltagelse fra samme arbejdsplads kan styrke implementeringen af ny viden og kompetencer. Endelig kan der være behov for at tilpasse undervisningen til deltagere med forskellige forudsætninger, herunder læsefærdigheder.

#### Læreprocessen og indhold

Deltageres læringsproces har særligt fokus på refleksion over deres professionelle relationer, blandt andet overvejelser over, hvordan den adfærd de møder hos den enkelte borger påvirker deres professionelle tilgang og omvendt.

#### Rammefaktorer

Uddannelsens samlede varighed er 2 dage af 7,4 timer, og dagens opbygning kan tilpasses efter behov. For et forløb kombineret med andre relevante uddannelser anbefales en fleksibel struktur med splitperioder, hvor deltagerne får mulighed for at anvende den nye viden i praksis.

## Mål og vurdering

Prøveformen på denne uddannelse er skriftlig prøve. Se prøvebeskrivelse, prøveforlæg, prøven og rettevejledning for yderligere information.

I prøven vil deltagerens kompetencer blive prøvet med afsæt i arbejdsmarkedsuddannelsens handlingsorienterede mål.

*Figur 1: Handlingsorienteret mål for arbejdsmarkedsuddannelsen:*

Deltageren:

- 1. har kendskab til centrale dele af lovgivningen om magtanvendelse og kan kombinere denne viden med praksisnære metoder til at skabe værdige, selvbestemmelsesstøttende indsatser for personer, der lever med en demenssygdom.*
- 2. kan handle etisk og fagligt kvalificeret i arbejdet med mennesker med demens ved at anvende et demensfagligt blik til at forstå sygdommens betydning for dømmekraft, orientering og samtykke.*
- 3. kan med afsæt i etiske og faglige refleksioner, indgå i dialoger med kolleger og pårørende om demensrelaterede dilemmaer og på baggrund af det, handle forebyggende i forhold til potentiel magtanvendelse*

## 4. Temaer

I dette kapitel præsenteres de temaer, som ligger til grund for forslaget til undervisningens tilrettelæggelse og det specifikke indhold temaerne har fået på baggrund af uddannelsens handlingsorienterede mål. Til hvert af temaerne er der udvalgt emner, der er relevante at berøre i undervisningen ift. det pågældende tema.

### Temaoversigt

Figur 2 viser en oversigt over de temaer og de emner, som deltagerne arbejder med under uddannelsens 2 dage. Efterfølgende beskrives temaer og tilhørende emner uddybende.

Figur 2: Oversigt over temaer og emner



## 5. Opgaver og undervisningsmaterialer

I dette kapitel kan du finde konkret inspiration til tilrettelæggelse af uddannelsen i form af værktøjer, illustrationer og opgaver.

Tabel 1: Forslag til program for uddannelsens 2 dage

Se næste side.

Tidspunkt	Dag 1	Dag 2
<b>Formiddag</b>	<p>Intro til uddannelse</p> <p>Lovgivning relateret til magtanvendelse hos varigt inhabile</p> <p>Øvelse: 15 minutters udveksling af juridiske dilemmaer fra deltagernes arbejdsliv. Opsamling i plenum.</p> <p><u>Inspiration:</u> Socialstyrelsens og Boligstyrelsens udgivelser, kommunale retningslinjer, relevant afsnit i Serviceloven og Sundhedsstyrelsens anbefalinger. Fremtidsfuldmagter.</p> <p>Se Litteraturliste.</p>	<p>Opsamling fra dag 1</p> <p>Selvbestemmelsesstøttende metoder</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Perspektivskifte</li> <li>- Personcentreret omsorg</li> <li>- Helhedsorienteret pleje</li> <li>- Svag paternalisme</li> </ul> <p><u>Inspiration:</u> Cases fra Sundhedsstyrelsens videnscenter for værdig ældrepleje. Marte Meo metoden. Ældreloven. Kari Martinsen, Tom Kitwood.</p>
<b>Frokost</b>		
<b>Eftermiddag</b>	<p>Kognitive funktionsnedsættelser</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Adfærd</li> <li>- Dømmekraft</li> <li>- Samtykke</li> </ul> <p>Oplæg om hvordan kognitive forandringer kan føre til adfærdsudfordringer → oversættelse til konkret observation og vurdering.</p> <p>Øvelse: Brug af observationsskemaer og modeller til vurdering af triggerpunkter, trivsel og mistrivsel.</p> <p><u>Inspiration:</u> Sundhedsstyrelsens redskaber. VIVE demens-rapporter.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Casearbejde: Egen beskrivelse af en konkret og kendt borger fra nuværende eller tidligere arbejdsplads.</li> </ul> <p>Uddybe det miljø og de omgivelser som personen indgår i og situationen udspiller sig i, både de fysiske rammer og samspillet og kommunikationen med andre. Fokus på kendte triggere, trivsel og mistrivsel.</p> <p>Se Litteraturliste.</p>	<p>Forebyggende relationsarbejde.</p> <p>Tværfagligt samarbejde.</p> <p><u>Inspiration:</u> Marte Meo metoden, Kontakt før opgave, MEF dialog. (<a href="https://m-e-f.dk/">https://m-e-f.dk/</a>) Se henvisninger til relevante undersider på næste side.</p> <p>Samtaleøvelse: I grupper på 3, deltagerne skal skiftevis være "omsorgsperson" og gennem samtale og konkrete tiltag forsøge at arbejde relationelt til en person, der er kognitivt udfordret. Den 3. person observerer og giver anerkendende feedback. Samtaleøvelsen kan tage afsæt i egne oplevede dilemmaer fra nuværende eller tidligere arbejdsplads. Målet er at udforske alternative tiltag og tilgange til et menneske med demens. Hensigten er at forebygge magtanvendelse.</p> <p>Prøve</p> <p>Evaluering og afslutning</p>

## Inspiration til sammensætning af undervisningsmateriale

Der er god inspiration at finde til sammensætning af undervisningsmateriale fra hjemmesiden *m-e-f.dk*, især på undersiderne MEF Dialog og siden om Menneskesyn, etik og faglighed.

### 1) MEF Dialog (værktøj + metode)

Her finder du beskrivelser af MEF-dialog som faciliteret samtalemiddel med fokus på etiske og faglige problemstillinger, der kan bruges aktivt i præsentationer og cases til slides.

Brug denne side til:

- At hente begrebsforklaringer og metoder
- At få formuleringer til dialogmodeller
- At finde eksempler på problemstillinger og perspektiver

**URL:** <https://m-e-f.dk/mef-dialog-problemløsning-velfaerdssektoren/>

### 2) Menneskesyn, etik og faglighed (grundlag og perspektiv)

Denne side forklarer MEF-begreberne og deres teoretiske/filosofiske baggrund.

Brug den til at:

- Formulere kort teori til slides
- Få konkrete definitioner på begreberne menneskesyn, etik og faglighed
- Underbygge dine egne cases med teoretisk kontekst

**URL:** <https://m-e-f.dk/om-mef/>

### 3) Artikler og faglig viden (videnbank)

Artiklerne går i dybden med tanker om menneskesyn, faglighed og etiske dilemmaer i praksis.

Brug denne del af hjemmesiden til:

- At finde *forklarende tekstafsnit* til teori-slides
- At hente *referencer og citater* til dine præsentationer
- At få *opdaterede cases og refleksioner*

**URL:** <https://m-e-f.dk/viden-menneskesyn-etik-faglighed/>

## Litteraturliste

Social- og Boligstyrelsen. (2025). *Til myndighedspersoner: Regler om brug af magt over for voksne med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne*. <https://www.sbst.dk/udgivelser/2025/til-myndighedspersoner-regler-om-brug-af-magt-over-for-voksne-med-betydelig-og-varigt-nedsat-psykisk-funktionsevne>

Social- og Boligstyrelsen. (2025). *Til fagpersoner: Regler om brug af magt over for voksne med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne*. <https://www.sbst.dk/udgivelser/2025/til-fagpersoner-regler-om-brug-af-magt-over-for-voksne-med-betydelig-og-varigt-nedsat-psykisk-funktionsevne>

Social- og Boligstyrelsen. (2025). *Til borgere og pårørende: Regler om brug af magt over for voksne med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne*. <https://www.sbst.dk/udgivelser/2025/til-borgere-og-paarørende-regler-om-brug-af-magt-over-for-voksne-med-betydelig-og-varigt-nedsat-psykisk-funktionsevne>

Social- og Boligstyrelsen. (2023). *Evaluering af de reviderede magtanvendelsesregler*. <https://www.sbst.dk/udgivelser/2023/evaluering-af-de-reviderede-magtanvendelsesregler>

Retsinformation. (2025). *Lov om ændring af lov om social service (LBK nr. 1129 af 2025)*. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2025/1129>

Sundhedsstyrelsen. (u.å.). *Brug af magt over for voksne med varig nedsat psykisk funktionsevne*. <https://www.sst.dk/vidensbase/sygdomme-og-behandling/demens/inspiration-til-trivsel-pleje-og-omsorg-for-mennesker-med-demens/brug-af-magt-over-for-voksne-med-varig-nedsat-psykisk-funktionsevne>

Retsinformation. (2017). *Lov om social service (LBK nr. 1018 af 2017)*. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2017/1018>

Sundhedsstyrelsen. (u.å.). *Ældrepleje*. <https://www.sst.dk/aeldrepleje>

Alzheimerforeningen. (u.å.). *Marte Meo*. <https://www.alzheimer.dk/faa-raad-og-hjaelp/marte-meo/>

Nationalt Videnscenter for Demens. (u.å.). *Personcentreret omsorg*. <https://videnscenterfordemens.dk/da/personcentreret-omsorg>

Mennesker & Faglighed (MEF). (u.å.). *Forside*. <https://m-e-f.dk/>

VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd. (u.å.). *Forebyggelse af udadreagerende adfærd hos ældre med demens*. <https://www.vive.dk/da/udgivelser/forebyggelse-af-udadreagerende-adfaerd-hos-aeldre-med-demens-4vldjlzj/>

Sundhedsstyrelsen. (u.å.). *Redskaber til livsglæde og trivsel*. <https://www.sst.dk/aeldrepleje/temaer/livsglaede-og-trivsel/redskaber>

Nationalt Videnscenter for Demens. (u.å.). *Magtanvendelse i henhold til serviceloven*. <https://videnscenterfordemens.dk/da/magtanvendelse-i-henhold-til-serviceloven>

## **Bøger**

Kitwood, T. (1999). *En revurdering af demens: Personen kommer i første række*. Munksgaard.

Martinsen, K. (2000). *Øjet og kaldet*. Munksgaard.

Martinsen, K. (2005). *Samtalen, skønnen og evidensen*. Munksgaard Danmark.

Martinsen, K. (2012). *Omsorg, sygepleje og medicin*. Munksgaard.

Nortvedt, P. (2016). *Omtanke: En indføring i sygeplejeetik*. Munksgaard.